Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonds

NEET grupa — jaunieši, kas nav iesaistīti ne nodarbinātībā, ne izglītībā, ne mācībās, — raksturīgās iezīmes, izmaksas un politiskā reakcija Eiropā

Kopsavilkums

Ievads

Eiropas tuvākā nākotne ir atkarīga no 94 miljoniem eiropiešu vecumā no 15 līdz 29 gadiem. Papildus problēmām, ar kurām jaunieši jau paaudzēm ilgi saskārušies, sākot pieaugušā dzīvi, šī paaudze dzīvos pilnīgas globalizācijas laikmetā un tai būs jārisina jautājumi saistībā ar sabiedrības novecošanu. Tādēļ ļoti uztrauc tas, ka šos jauniešus ir smagi skārusi ekonomikas krīze. 2011. gadā bija nodarbināti tikai 34 % jauniešu, kas ir viszemākais rādītājs, ko Eurostat jebkad reģistrējis. Bezdarbnieku skaits arī liecina, ka jauniešu stāvoklis darba tirgū ir ievērojami sarežģītāks. Kopš lejupslīdes sākuma jauniešu bezdarbnieku skaits ir pieaudzis par 1,5 miljoniem, 2011. gadā to skaitam sasniedzot 5,5 miljonus (jeb 21 %).

Lai cik nopietna būtu šī statistikas informācija, tā pienācīgi neatspoguļo jauniešu situāciju, jo īpaši tādēļ, ka daudzi jaunieši ir studenti un tāpēc tiek klasificēti kā nenodarbinātie. Tādēļ ES politikas veidotāji arvien biežāk izmanto jēdzienu *NEET* (*not in employment, education or training*) — „ne nodarbinātībā, ne izglītībā, ne mācībās". Definīcija principā ir vienkārša un attiecas uz tiem, kas attiecīgajā brīdī ir bezdarbnieki, nav iesaistīti mācību procesā un nav klasificēti kā studenti. Tā apzīmē neiesaistīšanos darba tirgū un, iespējams, sabiedrībā kopumā.

Šajā ziņojumā tiek analizēts jauniešu stāvoklis darba tirgū Eiropā, īpašu uzmanību pievēršot *NEET* grupai. Tajā tiek aplūkoti faktori, kas nosaka piederību *NEET* grupai, un novērtētas šīs grupas ekonomiskās un sociālās izmaksas. Ziņojumā arī tiek novērtēts, kā dalībvalstis politiskā līmenī ir mēģinājušas palīdzēt jauniešiem nostiprināties darba tirgū.

Politikas konteksts

ES līmenī *NEET* grupu uzskata par vienu no problemātiskākajām grupām saistībā ar jauniešu bezdarbu. Eiropas Komisija ir reaģējusi uz šo problēmu ar stratēģijas „Eiropa 2020" pamatiniciatīvu „Jaunatne kustībā" un 2012.–2013. gada „Jaunatnes iespēju iniciatīvu". Abu iniciatīvu mērķis ir izmantot visu jauniešu potenciālu un pieprasīt saskaņotu rīcību no dalībvalstu iestādēm, uzņēmumiem, sociālajiem partneriem un ES, lai risinātu minēto jaunatnes problēmu. Īpašs uzsvars tiek likts uz to, lai nodrošinātu iespējas atgriezties izglītībā un mācībās, kā arī sekmētu saikni ar darba tirgu. 2012. gadā Eiropas Komisijas piedāvātais pasākumu kopums nodarbinātības jomā „Virzoties uz ekonomikas atlabšanu ar daudzām jaunām darbavietām" atgādināja par to, ka ir jāsniedz iespējas jauniešiem, un uzsvēra, cik svarīgi ir samazināt ārkārtīgi augsto jauniešu bezdarba līmeni un *NEET* statusā esošo personu lielo īpatsvaru, sekmējot darba gaitu sākšanu.

Eiropas Komisija ir ieviesusi jaunus rādītājus, piemēram, *NEET* īpatsvara rādītāju, lai uzraudzītu darba tirgu un jauniešu sociālo stāvokli un atvieglinātu dalībvalstu salīdzināšanu stratēģijas „Eiropa 2020" kontekstā. Tādējādi politiskajā darba kārtībā tiek izceltas jauniešu problēmas un nostiprināta jauniešu pozīcija.

Būtiskākie secinājumi

Saskaņā ar *Eurostat* datiem 2011. gadā Eiropā 7,5 miljoni jauniešu vecumā no 15 līdz 24 gadiem un 6,5 miljoni jauniešu vecumā no 25 līdz 29 gadiem bija atstumti no darba tirgus un izglītības. Tas sakrīt ar ievērojamu *NEET* īpatsvara pieaugumu, proti, 2008. gadā *NEET* īpatsvars vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem bija 11 % un vecuma grupā no 25 līdz 29

gadiem — 17 %, bet 2011. gadā tas attiecīgi sasniedza 13 % un 20 %. Dalībvalstu līmenī *NEET* īpatsvars ievērojami atšķiras un svārstās no mazāk par 7 % (Luksemburga un Nīderlande) līdz vairāk par 17 % (Bulgārija, Īrija, Itālija un Spānija).

NEET grupa ir ļoti neviendabīga. Lielāko apakšgrupu parasti veido bezdarbnieki. Neaizsargātas apakšgrupas ir arī slimie jaunieši vai jaunieši ar invaliditāti un jaunieši, kam nodrošināta aprūpe. Apakšgrupas, kas nav neaizsargātas, veido tie, kas vienkārši nestrādā un nestudē, vai tie, kas ir iesaistīti citās nodarbēs, piemēram, mākslā, mūzikā un pašmācībā. Šo apakšgrupu pārstāvjus vieno tas, ka viņi zināšanas un prasmes neiegūst oficiāli.

Dažiem jauniešiem ir lielāka iespējamība nonākt *NEET* statusā nekā citiem. Jauniešiem ar zemu izglītības līmeni ir trīsreiz lielāka iespējamība nonākt *NEET* statusā nekā jauniešiem ar terciāro izglītību, savukārt jauniešiem, kam ir imigrantu izcelsme, ir par 70 % lielāka iespējamība nonākt *NEET* statusā nekā pilsoņiem. Jauniešiem ar jebkādu invaliditāti vai veselības problēmām ir par 40 % lielāka iespējamība nonākt *NEET* statusā nekā tiem, kam ir laba veselība. Arī ģimeniskajai izcelsmei ir izšķiroša ietekme.

Ja persona ir *NEET* statusā, tam ir nelabvēlīgas sekas uz šo personu, sabiedrību un ekonomiku. Noteikta laika pavadīšana *NEET* statusā var izraisīt dažādus nevēlamus sociālos stāvokļus, piemēram, atsvešināšanos, nestabilu un slikti apmaksātu darbu, jauniešu noziedzību, kā arī garīgās un fiziskās veselības problēmas.

Ekonomiskie zaudējumi, kas 2011. gadā radās, jauniešiem neiesaistoties darba tirgū, bija EUR 153 miljardi. Tās ir piesardzīgas aplēses un atbilst 1,2 % Eiropas IKP. Dalībvalstu līmenī ir ievērojamas atšķirības, taču dažām valstīm tas izmaksā ļoti dārgi — 2 % no to IKP vai vairāk. Šīs valstis ir Bulgārija, Grieķija, Itālija, Īrija, Kipra, Latvija, Polija un Ungārija.

NEET grupas jauniešiem ir lielāka iespējamība politiski un sociāli atsvešināties. Viņiem salīdzinājumā ar attiecīgā vecuma jauniešiem, kas nav *NEET* statusā, ir krasi mazāka politiskā ieinteresētība, ievērojami neaktīvāka līdzdalība politiskajā un sociālajā dzīvē un zemāks uzticības līmenis.

Politikas rādītāji

Dalībvalstīs īstenotā politika skar dažādus posmus personu virzībā uz nodarbinātību, un šīs politikas mērķi, uzdevumi un pasākumi dalībvalstu līmenī ļoti atšķiras. Lai gan ir grūti novērtēt minētās politikas efektivitāti, var novērot vairākus labas prakses piemērus politikas izstrādē un īstenošanā.

- Politikas pasākumi ir jādažādo, risinot problēmas, kas personām rodas virzībā uz nodarbinātību, un īpašu uzmanību pievēršot neaizsargātām grupām, kam ir lielāka iespējamība piedzīvot dažādu nelabvēlīgu stāvokļu kombināciju.

- Ir ļoti svarīgi ņemt vērā potenciālo darba ņēmēju sagatavotību darba tirgum. Tie, kas ir sagatavotāki, gūs labumu no iniciatīvām, kuru pamatā ir nopietni pētījumi par darba tirgus vajadzībām, savukārt citiem pirms iesaistīšanās nodarbinātības programmās ir jāatrisina personīgi šķēršļi.

- Jānodrošina jauniešiem ilgtermiņa, ilgtspējīgi risinājumi. Ar īstermiņa risinājumiem nepietiek. Viņiem vajag kvalitatīvu, stabilu un pastāvīgu darbu. Tas ietver nepieciešamo kvalifikāciju nodrošināšanu šiem jauniešiem, lai viņi veiksmīgi iekļautos darba tirgū.

- Jaunatnes nodarbinātības pasākumu izstrādē un īstenošanā ir būtiski iesaistīt dažādas ieinteresētās personas. Proti, ir jānodrošina augsta līmeņa sadarbība ar darba devējiem un to pārstāvjiem pasākumos, kuros galvenā uzmanība pievērsta potenciālo darba ņēmēju nodarbinātības palielināšanai.

- Jaunatnes nodarbinātības pasākumiem vajadzētu būt orientētiem uz klientu, nevis piegādātāju. Tas nozīmē, ka jānodrošina dažādi risinājumi, piemēram, sākot no tradicionālās izglītības, līdz personas vajadzībām īpaši pielāgotai izglītībai.

- Sekmīga politika ir novatoriska. Tā ievieš jaunus veidus, kā tuvināties tās mērķa grupai, un šajā nolūkā informatīvie pasākumi ir svarīgs elements nelabvēlīgā situācijā esošu jauniešu iesaistīšanā, savukārt stimulējošas, reklāmas un tirdzniecības kampaņas var noderēt saistībā ar universālākiem jauniešu nodarbinātības pakalpojumiem.

Papildu informācija

Ziņojums „*NEETs — Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*" (*NEET grupa — jaunieši, kas nav iesaistīti ne nodarbinātībā, ne izglītībā, ne mācībās, — raksturīgās iezīmes, izmaksas un politiskā reakcija Eiropā*) ir pieejams: www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1254.htm

Turpmākai informācijai, lūdzu, sazināties ar Massimiliano Mascherini, pētniecības vadītāju, pa e-pastu: mam@eurofound.europa.eu.